A választópolgár hozott anyagból dolgozik

Hatalom kontra civil kurázsi?

Nincs diktatúra, de vannak diktatórikus főnökök. Választunk, de a fejünk fölé emelt vezetők a fejünkre nőnek. Vagy ezért, vagy azért, de tartunk a hatalomtól. Miért e közvélekedés? Erős és negatív elfogultsággal viszonyulunk a hatalomhoz az utóbbi ötven évben – véli Vajda Zsuzsanna pszichológus, a JATE tanszékvezető egyetemi docense, akivel a vezetővé válásról, az irányító poszttal járó torzulásokról beszélgettünk.

– Már tíz éve próbálgatjuk a demokráciát, amiből az is következik, hogy választunk – magunk közül, vezetőket. Aztán sokszor csalódunk a pajzsra emeltben. Kiből lesz ma vezető?

– Attól tartok, hogy mostanában elsősorban a „pedálozó", az erőszakos, akadálytalanul előre csörtető emberből lesz vezető, de torz vezető. Mert az ilyen embernek alapélménye, hogy több joga van, mint másoknak, ugyanis nem volt képes megtanulni, hogy akarata korlátokba is ütközhet. Ez azért is rossz, mert sokakat elriaszt a vezetéstől. Olyan embereket is, akik nem csupán önmagukat képviselnék a főnökösködésben. Ezért lenne szerencsésebb, ha az a közfelfogás érvényesülne, hogy azt kell vezetővé választani, aki nem akar az lenni.

– Tehát olyanok a vezetőink, amilyeneket megérdemlünk?

– Nem igazságos a kisembereket okolni azért, mert X vagy Y vezető, politikus lett. Ugyanis a szavazópolgárok tömege nem rendelkezhet egységes akarattal. Már csak azért sem, mert egyetlen ember többféle, teljesen különböző okból voksolhat a listán szereplő személyek valamelyikére. Tehát a polgár is „hozott anyagból dolgozik". Ugyanakkor akármilyen pozícióba kerül, akármilyen hatalomra tesz is szert egy ember, azokat az utakat tudja járni, amelyeket egy adott kultúra és társadalom a számára fölkínál. Itt fölbukkan a mindenkori alárendeltek, a vezetettek felelőssége.

– A főnöktípusok különbözősége a személyiségjegyek eltérő jellegéből fakad?

– Az emberek különböznek abban, hogy ha spontán bekerülnek egy csoportba, ott milyen pozíciót foglalnak el. Jó vezető abból lesz, aki egy ilyen csoportban is meg tudja nyerni a tagok rokonszenvét.

– Egy hatalmi pozícióban kik érzik jól magukat, s kik nyomorultnak?

– Azok lubickolnak, akiknek adottak a megfelelő képességeik ahhoz, hogy más emberekre hatást gyakoroljanak, s meg tudják nyerni őket egy közösségnek, egy ügynek. Ellenben ha olyan személyből lesz vezető, aki nem képes az emberek rokonszenvét megnyerni, akkor nagy az esély, hogy a személyisége eltorzul. Ugyanis ha nem képes átvinni az akaratát az emberekre, illetve ha túl fontossá válik önmaga számára a saját személye, s ezért nem sikerül a kommunikáció, akkor szükségképpen egyre erősebb és intenzívebb eszközöket alkalmaz, illetve kompenzál, tehát igyekszik eleget tenni bizonyos elvárásoknak.

Szerencsésebb lenne, ha az a közfelfogás érvényesülne, hogy azt kell vezetővé választani, aki nem akar az lenni – véli Vajda Zsuzsanna.
(Fotó: Gyenes Kálmán)

– Kliensnek az antik Rómában a patrónusoktól függő, nem teljes jogú embert nevezték. Most és mi tapasztaljuk: ahány politikai kurzus, annyi klientúra. Ez törvényszerű?

– Az, hogy a politikusok saját klientúrát alakítanak ki, önmagában bizonyítéka annak, hogy nincs meg a belső biztonságuk, például abban, hogy megfelelő közcélokat szolgálnak. Ettől kezdve azonban az ilyen vezető, sohasem fog őszinte kritikát hallani. S ez a legrosszabb helyzet, amibe egy ember kerülhet.

– Ugyanez a képlet egy olyan polgári demokráciában is, ahol „évszázadok óta nyírják a füvet"?

– Nem. Ugyanis ott nem fordulhat elő, hogy egy olyan vezetőt ne küldjenek el, aki felelős például azért, mert pártja katasztrofálisan elveszítette a választásokat, vagy mert személyesen botrányokba keveredett. Európa középső vagy keleti régióiban azonban jellemző, hogy a vezető ki tud alakítani magának egy olyan pozíciót, mely később támadhatatlanná teszi. Gondoljunk csak például a mi kereszténydemokrata pártunk történetére, vagy éppen Jelcin, Milosevics esetére.

– Tehát a mintakövetési módszerünkkel van baj?

– A civil kurázsi hiánya miatt működhet úgy, szerveződhet oly módon a hatalom, hogy kimozdíthatatlanná válik a vezető.

– Megváltoztatható az attitűd, mely a civil kurázsi kialakulásához vezet?

– Változtathatók az attitűdök. Inkább azt látom gondnak, hogy Európának ezen a felén a rendszerváltozás szele elsöpörte a tradíciókat, melyekből a tartós értékek fakadnak. Márpedig ha nincs hagyomány, nincs értékrendszer, akkor nem ennek alapján minősítik az embereket, s nagyobb esélye van a nyers erő érvényesülésének.

– A külső, a megjelenés befolyásolja-e, hogy egy adott személyből milyen típusú vezető válik?

– Az emberiség történelmében annyira különböző küllemű diktátorokról tudunk, hogy ennek alapján nincs okunk a vezetői attitűdöt a külsőhöz kötni. Az egyéniség kisugárzását érezni a személyes kontaktusban. Ám ez az irányú elveszik a tömegkommunikációban, mely minden irányban torzíthat. Nem is beszélve a PR-ről, mely például a politikai szereplőket egyformává meresztí, a tömegkommunikációs megjelenésükből kilúgozza az egyediséget meghatározó személyiségjegyeket. Attól tartani, hogy mivel ekkora hangsúlyt kapnak a külső jegyek, sok politikus összekeveri a lényegi tevékenységet annak külső megjelenítésével.

– Van-e visszaút? Az egykori vezető zökkenőmentesen visszailleszkedhet-e régi közegébe?

– Ha egy ügyet szolgál valaki, akkor azt nem csupán vezetőként teheti. Mert például ha valakinek a gyermeknevelés fontos, akkor azt szolgálhatja szülőként, tanárként, pszichológusként, miniszterként. Az ilyen ember könnyedén vált a különböző szerepek között. Ellenben ha valaki számára a vezetés nyers hatalmi ambíció, elsősorban önmaga kultuszát szolgálja, akkor a funkció megszűnése számára óriási trauma, ami ellen az illető úgy is tiltakozik, hogy igyekszik kizárni az ilyen fordulat lehetőségét, illetve bebiztosítani magát a „nehezebb időkre". Tehát az, aki nagyon akarja a hatalmat, az nem is tud tőle megválni.

Újszászi Ilona

ÖSSZEÁLL A KÉP!

Játék a Délmagyarország és a Délvilág olvasóinak!

Az itt látható képet 12 darabra vágjuk szét. A képrészleteket – 1999. november 2-ával kezdődően –, három hónap alatt, véletlenszerűen jelentetjük meg.

Az Önök feladata az, hogy a képrészleteket összegyűjtsék, felragasszák egy lapra és beküldjék címünkre, legkésőbb 2000. február 4-ig: Délmagyarország Kft., marketingcsoport, 6720 Szeged, Stefánia 10.

A nyereményeket 2000. február 11-én sorsoljuk ki!

A játékban a Délmagyarország Kft. dolgozói és családtagjaik nem vehetnek részt!

A nyeremények:

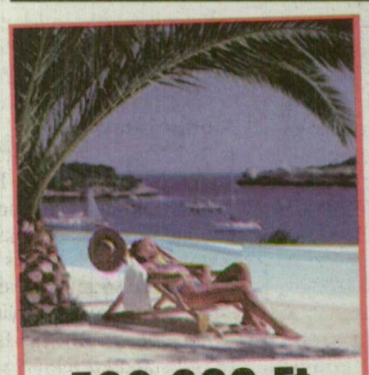

500 000 Ft értékű LUXUS-UTAZÁS, + 100 000 Ft költőpénz, amelyet a Délmagyarország Kft. biztosít!

10 db nagy értékű műszaki cikk összesen 500 000 Ft értékben!

100 db, egyenként 5000 Ft értékű vásárlási utalvány